અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

શ્રીમતી કેસર દેવી

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય.

જુલાઈ ૩૧, ૨૦૦૩

[એસ. રાજેન્દ્ર બાબુ અને જી. પી. માથુર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ – કલમો ૬(૧), ૭(૧) અને ૮ – કન્ઝર્વેશન ઓફ ફોરેન એક્સચેન્જ એન્ડ પ્રિવેન્શન ઓફ સ્મગલિંગ એક્ટિવિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૪ – કલમ ૩(૧):

અટકાયત હુકમ – મિલકતની જપ્તી (ફોરફીચર) – અટકાયતના સમયગાળા દરમિયાન અટકાયત હુકમ પડકારવામાં આવ્યો ન હોય અથવા અસફળ રીતે

પડકારવામાં આવ્યો હોય – સાફેમા (સાફેમા) હેઠળ જપ્તી હુકમ – જપ્તી હુકમને પડકારતી વખતે અટકાયત હુકમને પડકારવા માટે ખુલ્લું નથી.

જપ્તી માટે નોટિસ – જારી કરવા બાબત – પૂર્વશરત – કોર્ટે ઠેરવેલ કે: સક્ષમ અધિકારી પાસે એવું માનવા માટે કારણ હોવું જોઈએ કે આવી મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકતો છે અને આવી માન્યતાના કારણો લેખિતમાં નોંધવા પડશે – વધુમાં સાબિતીનો બોજો અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ પર છે – જોકે, અધિકારીએ જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકતો અને અટકાયતીના કથિત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં વચ્ચેની કોઈપણ કડી અથવા સંબંધ (nexus) નું અસ્તિત્વ દર્શાવવું જરૂરી નથી.

અપીલકર્તાના પતિ દાણચોરીના માલનો વેપાર કરતા હોવાનું જણાયું હતું. કન્ઝર્વેશન ઓફ ફોરેન એક્સચેન્જ એન્ડ પ્રિવેન્શન ઓફ સ્મગલિંગ એક્ટિવિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૪ (કોફેપોસા) હેઠળ તેમની સામે અટકાયત હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, મિલકત જપ્ત કરવા માટે સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ (સાફેમા) હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. સક્ષમ અધિકારીએ એક મિલકત અંગે અપીલકર્તાને કલમ ૬(૧) હેઠળ નોટિસ જારી કરી અને અન્ય મિલકતો અંગે તેમના પતિ (અટકાયતી) ને નોટિસ જારી કરી. અટકાયતીએ જવાબ આપ્યો કે મિલકતો તેમની નથી પણ તેમની પત્નીની છે. ત્યારબાદ અપીલકર્તાને

અટકાયતીને આપેલી નોટિસની નકલ સાથે નોટિસ જારી કરવામાં આવી, જેમાં તેમને જપ્ત કરાયેલી મિલકતોની માલિકી અંગેના પુરાવા રજૂ કરવા જણાવવામાં આવ્યું. સક્ષમ અધિકારીએ ત્યારબાદ તમામ મિલકતો અંગે જપ્તી હુકમ પસાર કર્યો. નારાજ થઈને અપીલકર્તાએ અપીલ દાખલ કરી. એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે બે મિલકતો અંગે અપીલ મંજૂર કરી અને જપ્તી હુકમ બાજુ પર રાખ્યો. જોકે, તેણે અન્ય મિલકત અંગે અપીલ નકારી કાઢી અને જપ્તી હુકમ માન્ય રાખ્યો. ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ એવા કારણોસર અટકાયત હુકમ પર પ્રહાર કરતી રીટ પિટિશન દાખલ કરી કે જ્યારે સાફેમા હેઠળ મિલકત જપ્ત કરવા અંગે પડકાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે કોર્ટ કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમોની તપાસ કરવા માટે સક્ષમ છે; કે કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલ અટકાયત હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખરાબ હતો; અને કે અટકાયતના કારણો જણાવવામાં આવ્યા ન હતા. એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૬(૧) હેઠળ પૂરી પાડ્યા મુજબ માન્યતાના કારણો નોંધવામાં આવ્યા ન હતા; અને સત્તાવાળાઓનું એ તારણ કે અપીલકર્તા એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે તેણે પોતાની આવકમાંથી મિલકત ખરીદી હતી તે સાચું નથી. હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે રીટ પિટિશન ફગાવી દીધી. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે પણ સ્પેશિયલ અપીલ ફગાવી દીધી. આથી આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

અપીલકર્તાએ રજૂઆત કરી કે સાફેમા ની કલમ ૬(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસ એ દર્શાવતી નથી કે જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકતો અને અટકાયતીના

કથિત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં વચ્ચે કોઈ કડી કે સંબંધ કેવી રીતે સ્થાપિત થાય છે; અને જ્યાં સુધી નોટિસ પોતે અટકાયતીના ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં અને જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકત વચ્ચેની કડી કે સંબંધ દર્શાવે નહીં, ત્યાં સુધી કલમ ૭ હેઠળ જપ્તી માટે કોઈ હુકમ પસાર કરી શકાય નહીં.

અપીલને નકારી કાઢતા, કોર્ટે **કોર્ટે ઠેરવેલ કે:**

૧. એ સ્વીકારી શકાય નહીં કે સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ (સાફેમા) હેઠળ શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને પડકારતી વખતે કન્ઝર્વેશન ઓફ ફોરેન એક્સચેન્જ એન્ડ પ્રિવેન્શન ઓફ સ્મગલિંગ એક્ટિવિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૪ (કોફેપોસા) હેઠળ પસાર કરાયેલ અટકાયત હુકમની માન્યતા પર પ્રહાર કરવાનું વ્યક્તિ માટે ખુલ્લું છે. [૧૭૧–સી] એટોર્ની જનરલ ફોર ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ અમરતલાલ પ્રજીવનદાસ, [૧૯૯૪] ૫ એસ.સી.સી. ૫૪, ને અનુસરવામાં આવ્યો. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ હાજી મસ્તાન મિર્ઝા, [૧૯૮૪] ૨ એસ.સી.સી. ૪૨૭, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

૨.૧. કલમ ૬(૧) હેઠળ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા નોટિસ જારી કરવા માટેની પૂર્વશરત એ છે કે તેમની પાસે એવું માનવા માટે કારણ હોવું જોઈએ કે આવી તમામ અથવા કોઈપણ મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકતો છે

અને આવી માન્યતાના કારણો લેખિતમાં નોંધવા પડશે. કલમની ભાષા એવું દર્શાવતી નથી કે દોષિત અથવા અટકાયતી અને જે વ્યક્તિને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે તેના નામે દેખીતી રીતે ઊભેલી મિલકત વચ્ચે કોઈ કડી અથવા સંબંધનો ઉલ્લેખ કરવાની કોઈ જરૂરિયાત છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૮ જે સાબિતીના બોજા સાથે સંબંધિત છે તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. તે નિર્ધારિત કરે છે કે સદર અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં, કલમ ૬ હેઠળ બજાવવામાં આવેલી નોટિસમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત નથી તે સાબિત કરવાનો બોજો અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ પર રહેશે. કલમ ૬(૧) અને કલમ ૮ ની સંયુક્ત અસર એ છે કે સક્ષમ અધિકારી પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ (જે કારણો લેખિતમાં નોંધવા પડશે) કે સદર અધિનિયમ જે વ્યક્તિને લાગુ પડે છે તેના નામે દેખીતી રીતે ઊભેલી મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો છે, તે આવી વ્યક્તિને નોટિસ જારી કરી શકે છે. ત્યારબાદ, એવી મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત નથી તે સાબિત કરવાનો બોજો તે વ્યક્તિ પર રહેશે જેને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. વૈધાનિક જોગવાઈઓ એવું દર્શાવતી નથી કે સક્ષમ અધિકારીએ, તેમની માન્યતા માટેના કારણો નોંધવા ઉપરાંત, દોષિત અથવા અટકાયતી (કલમ ૨ ની પેટા–કલમ (૨) માં વર્ણવ્યા મુજબ) અને જે મિલકતને જપ્ત કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે તે વચ્ચે કોઈ સંબંધ અથવા કડીનો વધુ ઉલ્લેખ કરવો પડે તે અર્થમાં કે તેના માટે નાણાં અથવા વિચારણા આવા દોષિત અથવા અટકાયતી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. [૧૭૧–એચ; ૧૭૨–એ–ડી]

૨.૨. જ્યાં સંબંધ ખૂબ જ દૂરનો (remote) હોય, ત્યાં સક્ષમ અધિકારીએ મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત છે એવી માન્યતાના કારણો નોંધતી વખતે કોઈ કડી અથવા સંબંધ દર્શાવવો પડી શકે છે. પરંતુ એવા કિસ્સાઓ જ્યાં સંબંધ નજીકનો અને સીધો હોય જેમ કે જીવનસાથી, પુત્ર અથવા પુત્રી અથવા માતાપિતા, ત્યાં દોષિત અથવા અટકાયતી અને મિલકત વચ્ચેની માન્યતાના કારણોમાં કોઈ કડી અથવા સંબંધ દર્શાવવો પડતો નથી કારણ કે આવું અનુમાન સરળતાથી કરી શકાય છે. [૧૭૨–ઈ] યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ હાજી મસ્તાન મિર્ઝા, [૧૯૮૪] ૨ એસ.સી.સી. ૪૨૭, નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

૨.૩. વર્તમાન કિસ્સામાં, અપીલકર્તા અટકાયતીની પત્ની છે અને તે એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ત્રણેય મિલકતો મેળવવા માટે તેની પોતાની કોઈ આવક હતી. આવા સંજોગોમાં, એ સિવાય બીજું કોઈ અનુમાન શક્ય નહોતું કે આ તેના પતિ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા નાણાંથી કરવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં, નોટિસ સ્પષ્ટપણે માન્યતાના કારણો નોંધે છે અને, તેથી, તે કાયદાની જરૂરિયાતનું સંપૂર્ણ પાલન કરે છે અને તેમાં કોઈ ખામી નથી. [૧૭૨–એફ; ૧૭૨–જી] શ્રીમતી ફાતિમા મોહમ્મદ અમીન (મૃતક) મારફત એલ.આર. વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, [૨૦૦૩] ૭ એસ.સી.સી. ૪૩૬, ને અલગ પાડવામાં આવ્યો.

૩. સક્ષમ અધિકારી તેમજ અપીલીય સત્તામંડળે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કર્યો અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે અપીલકર્તાના એ દાવાને સમર્થન આપવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે તે કોઈ વ્યવસાય કરી રહી હતી અને સંપાદિત મિલકતમાં રોકાણ કરવા માટે તેની પાસે કોઈ બચત ઉપલબ્ધ હતી. આ તારણ રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓના સંપૂર્ણ અને યોગ્ય મૂલ્યાંકન અને વિચારણા પર આધારિત છે, અને તેનાથી અલગ પડવાનું કોઈ કારણ નથી. [૧૭૩–એ–બી]

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: સિવિલ અપીલ નં. ૨૪૫૫ ઓફ ૧૯૯૭. ડી.બી.સી.એસ.એ.ડબલ્યુ. નં. ૬૯૯ ઓફ ૧૯૯૫ માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૨.૧.૧૯૯૬ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી. અપીલકર્તા તરફથી સુશીલ કુમાર જૈન, સુશ્રી અંજલિ દોશી, સુશ્રી રુચિ કોહલી અને પ્રદીપ અગ્રવાલ. સામાવાળાઓ / પ્રતિવાદીઓ તરફથી રણજીત કુમાર, સુશ્રી બિનુ તમતા, સુશ્રી સુષ્મા સુરી, બી. કે. પ્રસાદ અને સુશ્રી સંધ્યા ગોસ્વામી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જી. પી. માથુર દ્વારા આપવામાં આવેલ ૧. આ અપીલ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા અને હુકમ તારીખ ૧૨.૧.૧૯૯૬ સામે વિશેષ રજા (special leave) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા અપીલકર્તા દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદા અને હુકમ તારીખ ૧૯.૭.૧૯૯૫ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ અપીલ ફગાવી

દેવામાં આવી હતી અને એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ ફોર ફોરફિટેડ પ્રોપર્ટી, નવી દિલ્હી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો.

૨. અપીલકર્તા સ્વર્ગસ્થ જગન્નાથ શર્માની વિધવા છે. કસ્ટમ્સ અને સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ ઓથોરિટીઝ ઓફ જયપુરે ૨૪.૭.૧૯૬૯ ના રોજ જગન્નાથ શર્મા પાસેથી ૫ સોનાના બિસ્કિટ રિકવર કર્યા હતા. ૮.૪.૧૯૭૨ ના રોજ પોલીસ ઓથોરિટીઝે રાધા વલ્લભ પાસેથી ૧૫ સોનાના બિસ્કિટ રિકવર કર્યા અને ૧૫.૧૧.૧૯૭૨ ના રોજ રામ પારેખ પાસેથી વિદેશી મૂળના બે સોનાના બિસ્કિટ રિકવર કરવામાં આવ્યા અને તે બંનેએ નિવેદનો આપ્યા કે તેઓએ જગન્નાથ શર્મા પાસેથી તે ખરીદ્યા હતા. ૧૧.૧૦.૧૯૭૩ ના રોજ પોલીસે એક રામ પ્રસાદ શર્મા પાસેથી ૩૮ સોનાના બિસ્કિટ રિકવર કર્યા અને દસ્તાવેજો દર્શાવતા હતા કે તે જગન્નાથ શર્માના છે. ત્યારબાદ ૮.૧૦.૧૯૭૪ ના રોજ જગન્નાથ શર્માની મિસા (MISA) હેઠળ અટકાયત કરવામાં આવી, પરંતુ અટકાયત હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો અને નવેમ્બર, ૧૯૭૪ માં તેમને મુક્ત કરવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, ગૃહ વિભાગ, રાજસ્થાન સરકાર, જયપુરના નાયબ સચિવ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ દ્વારા ૪.૮.૧૯૭૫ ના રોજ કોફેપોસા (કોફેપોસા) એક્ટ હેઠળ ફરીથી તેમની અટકાયત કરવામાં આવી. અટકાયત હુકમ એવા કારણોસર પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે રાજ્ય સરકાર સંતુષ્ટ હતી કે જગન્નાથ શર્માને દાણચોરીના માલનો વેપાર કરતા અને દાણચોરીના માલના પરિવહન અથવા સંતાડવા અથવા

રાખવામાં સંડોવાતા અટકાવવાના હેતુથી, તેમને અટકાયતમાં લેવા માટે કોફેપોસા એક્ટની કલમ ૩(૧) હેઠળ હુકમ કરવો જરૂરી હતો.

૩. ત્રણ મિલકતો જપ્ત કરવા માટેની કાર્યવાહી, એટલે કે, (૧) મકાન મિલકત નં. ડી–૪૮, બાપુ નગર, જયપુર; (૨) હલ્દિયા હાઉસ, જોહરી બજાર, જયપુર (મ્યુનિસિપલ નં. જેડી–જેએમસી–૧/૧૦૬/૧૯૪૮) તરીકે ઓળખાતી મકાન મિલકત; અને (૩) મહેંદી કા ચોક, રામગંજ બજાર, જયપુરમાં મકાન મિલકત (મ્યુનિસિપલ નં. જીડી–જેએમસી–૧/૨૭૬/૧૯૪૮) સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ (ટૂંકમાં "સાફેમા") હેઠળ શરૂ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા શ્રીમતી કેસર દેવીને બાપુ નગરની મિલકત અંગે સાફેમા (ત્યારપછી "સદર અધિનિયમ" તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૬(૧) હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને અન્ય બે મિલકતો, એટલે કે હલ્દિયા હાઉસ અને મહેંદી કા ચોક અંગે અપીલકર્તાના પતિ જગન્નાથ શર્માને આવી જ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. જગન્નાથ શર્માએ જવાબ આપ્યો કે ઉપરોક્ત બે મિલકતો તેમની નથી પરંતુ તેમની પત્નીની છે. ત્યારબાદ, સક્ષમ અધિકારીએ તારીખ ૨૭.૪.૧૯૭૭ નો એક પત્ર જારી કર્યો જે અપીલકર્તાને સદર અધિનિયમની કલમ ૬(૨) હેઠળની નોટિસ હોવાનો દાવો કરતો હતો. આ પત્રમાં કલમ ૬ ના ખંડ (૨) દ્વારા જરૂરીયાત મુજબ જગન્નાથ શર્માને જારી કરાયેલ કલમ ૬(૧) હેઠળની નોટિસની નકલ બીડવા ઉપરાંત, સક્ષમ અધિકારીએ અપીલકર્તાને "જો તે ઉપરોક્ત મિલકતની અસલી માલિક

હોય તો પુરાવા રજૂ કરવા, અને જો એમ હોય તો, તેની આવક, કમાણી અથવા સંપત્તિનો સ્ત્રોત દર્શાવવા માટે જણાવવામાં આવ્યું કે જેમાંથી અથવા જેના માધ્યમથી તેણે મિલકતો મેળવી હતી." તેમના તારીખ ૫.૫.૧૯૭૭ ના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું કે તે ત્રણેય મિલકતોની સંપૂર્ણ અને એકમાત્ર માલિક છે અને તે તેની પોતાની વ્યક્તિગત આવકમાંથી ખરીદવામાં આવી છે અને તેમને તેના પતિ જગન્નાથ શર્મા સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. સક્ષમ અધિકારીએ, રેકોર્ડ પરની સામગ્રી પર વિચાર કર્યા પછી ૨૮.૭.૧૯૭૭ ના રોજ અપીલકર્તા સામે સદર અધિનિયમની કલમ ૭(૧) હેઠળ બાપુ નગર મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ પસાર કર્યો. અન્ય બે મિલકતો જપ્ત કરવા તે જ તારીખે જગન્નાથ શર્મા સામે એક અલગ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ હુકમો એવા તારણ પર પસાર કરવામાં આવ્યા હતા કે જોકે મિલકતોની દેખીતી માલિક શ્રીમતી કેસર દેવી હતી પરંતુ અસલી માલિક તેમના પતિ જગન્નાથ શર્મા હતા. અપીલમાં, એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે તેના તારીખ ૨૬.૧૦.૧૯૭૭ ના હુકમ દ્વારા હુકમ બાજુ પર રાખ્યો અને અપીલકર્તા અને તેના પતિને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવા સક્ષમ બનાવવા અને તેમના કેસના સમર્થનમાં, તેઓ ઈચ્છે તેવા સાક્ષીઓ રજૂ કરવા સક્ષમ બનાવવા સક્ષમ અધિકારીને બાબત રિમાન્ડ કરી. ત્યારબાદ, સક્ષમ અધિકારીએ, સુનાવણી અને પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપ્યા પછી, ત્રણેય મિલકતો, એટલે કે, બાપુ નગર, હલ્દિયા હાઉસ અને મહેંદી કા ચોક ખાતેની મિલકતો જપ્ત કરવાનો નવો હુકમ પસાર કર્યો.

૪. સદર હુકમથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી. એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલે ઠરાવ્યું કે અપીલકર્તાને સદર અધિનિયમની કલમ ૬(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસમાં બે મિલકતો, એટલે કે, હલ્દિયા હાઉસ અને મહેંદી કા ચોકનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો ન હતો. ટ્રિબ્યુનલે વિભાગના પ્રતિનિધિની એ દલીલ સ્વીકારી ન હતી કે તેના પતિ જગન્નાથ શર્માને જારી કરાયેલ કલમ ૬(૧) હેઠળની નોટિસની નકલ અપીલકર્તાને મોકલતો તારીખ ૨૭.૪.૧૯૭૭ નો પત્ર, તેના માટે માત્ર કલમ ૬(૨) હેઠળની નોટિસ જ નહોતી પરંતુ આ બે મિલકતોના સંદર્ભમાં કલમ ૬(૧) હેઠળની નોટિસ પણ હતી. પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કર્યા પછી, ટ્રિબ્યુનલ સક્ષમ અધિકારીના એ તારણ સાથે સંમત થઈ કે એવી દલીલને સમર્થન આપવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે અપીલકર્તા કોઈ વ્યવસાય કરતી હતી અને સંપાદિત મિલકતોમાં રોકાણ કરવા માટે તેની પાસે કોઈ બચત ઉપલબ્ધ હતી. તદનુસાર, (૧) હલ્દિયા હાઉસ મિલકત અને (૨) મહેંદી કા ચોક મિલકતો અંગે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત મિલકતો અંગે પસાર કરાયેલ જમી હુકમ બાજુ પર રાખવામાં આવ્યો હતો. મકાન મિલકત નં. ડી–૪૮, બાપુ નગર, જયપુરના સંબંધમાં, જોકે, અપીલ નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા નિર્દેશિત મુજબ તેની જમી માન્ય રાખવામાં આવી હતી.

૫. અપીલકર્તાએ ત્યારબાદ સક્ષમ અધિકારી અને અપીલીય સત્તામંડળના હુકમોને પડકારતી રાજસ્થાન હાઇકોર્ટની જયપુર બેન્ચ સમક્ષ રીટ પિટિશનો

દાખલ કરી. રીટ પિટિશનની સુનાવણી દરમિયાન, જગન્નાથ શર્માની અટકાયત પર પ્રહાર કરતી ત્રણ મુખ્ય દલીલો ઉઠાવવામાં આવી હતી, એટલે કે, (૧) જ્યારે સાફેમા હેઠળ મિલકત જપ્ત કરવા અંગે પડકાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે કોર્ટ કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમોની તપાસ કરવા સક્ષમ છે; (૨) અપીલકર્તાના પતિને કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ અટકાયતમાં લેવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખરાબ હતો; અને (૩) કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ અટકાયતના કારણો જણાવવામાં આવ્યા ન હતા. એવો પણ આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો હતો કે સદર અધિનિયમની કલમ ૬(૧) હેઠળ પૂરા પાડ્યા મુજબ માન્યતા માટેના કારણો નોંધવામાં આવ્યા નથી. સત્તાવાળાઓના એ તારણ પર પણ પ્રહાર કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે તેણે પોતાની આવકમાંથી મિલકત ખરીદી હતી. વિદ્વાન સિંગલ જજે અપીલકર્તા વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો સ્વીકારી ન હતી અને તેની વિગતવાર વિચારણા કર્યા પછી રીટ પિટિશન ફગાવી દીધી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ અપીલ હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા સંક્ષિપ્તમાં ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૬. એ દલીલના સમર્થનમાં કે સાફેમા હેઠળ મિલકત જપ્ત કરવા અંગે શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને પડકારતી વખતે કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલ અટકાયત હુકમની માન્યતા પર પ્રહાર કરવાનું વ્યક્તિ માટે ખુલ્લું છે, હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાએ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ હાજી મસ્તાન મિર્ઝા,

[૧૯૮૪] ૨ એસ.સી.સી. ૪૨૭ પર આધાર રાખ્યો હતો. જો કે, આ નિર્ણયને એટોર્ની જનરલ ફોર ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ અમરતલાલ પ્રજીવનદાસ, [૧૯૯૪] ૫ એસ.સી.સી. ૫૪ માં નવ ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા સ્પષ્ટપણે ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે: "આમ નિષ્કર્ષ એ છે કે અટકાયતનો હુકમ કે જેને કલમ ૧૨–એ લાગુ પડતી હોય તેમજ અટકાયતનો હુકમ કે જેને કલમ ૧૨–એ લાગુ ન પડતી હોય તે આવા અટકાયતી અને તેના સંબંધીઓ અને સહયોગીઓ પર સાફેમા લાગુ કરવા માટેના પાયા તરીકે, આધાર તરીકે કામ કરી શકે છે, જો આવો અટકાયત હુકમ કલમ ૨(૨)(બી) ના પ્રોવિઝોમાંના કોઈપણ પેટા–ખંડોને આકર્ષિત કરતો ન હોય. જો આવા અટકાયતીએ (પોતે અથવા તેના નજીકના મિત્ર દ્વારા) જ્યારે આવો અટકાયત હુકમ અમલમાં હતો તે સમયગાળા દરમિયાન કોર્ટ સમક્ષ સદર અટકાયત પર પ્રશ્ન ઉઠાવવાનું પસંદ કર્યું ન હોય, અથવા તેના પર તેના આક્રમણમાં અસફળ રહ્યો હોય – તો તે, અથવા તેના સંબંધીઓ અને સહયોગીઓ જ્યારે તેના અથવા તેના સંબંધીઓ અથવા સહયોગીઓ પર સાફેમા લાગુ કરવા માટે તેને આધાર બનાવવામાં આવે ત્યારે તેની માન્યતા પર પ્રહાર કરી શકશે નહીં અથવા પ્રશ્ન ઉઠાવી શકશે નહીં."

આ કોર્ટ દ્વારા આ અધિકૃત ઘોષણાને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલ પડકારના મુખ્ય આધારોને કોઈ સ્થાન રહેતું નથી.

૭. સક્ષમ અધિકારી તેમજ અપીલીય સત્તામંડળે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓ પર વિચાર કર્યો અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે અપીલકર્તાના એ દાવાને સમર્થન આપવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે તે કોઈ વ્યવસાય કરી રહી હતી અને સંપાદિત મિલકતમાં રોકાણ કરવા માટે તેની પાસે કોઈ બચત ઉપલબ્ધ હતી. આ તારણ રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓના સંપૂર્ણ અને યોગ્ય મૂલ્યાંકન અને વિચારણા પર આધારિત છે અને અમને તેનાથી અલગ પડવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી. સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં લેવાયેલા આધારો જગન્નાથ શર્મા સામે કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા અટકાયત હુકમની માન્યતા અને સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા એ તારણની સાચીતા સાથે સંબંધિત છે કે અપીલકર્તા પાસે મિલકતો ખરીદવા માટે તેની પોતાની કોઈ વ્યક્તિગત આવક ન હતી. આ આધારોમાં, અમારા મતે, ઉપર દર્શાવેલ કારણોસર કોઈ તથ્ય નથી અને વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અમારી સમક્ષ ખૂબ ગંભીરતાથી દબાણ કરવામાં આવ્યા ન હતા.

૮. અપીલકર્તા દ્વારા વધારાના દસ્તાવેજો રજૂ કરવા અને વધારાના આધારો રજૂ કરવા માટે ૨૪.૩.૨૦૦૩ ના રોજ એક અરજી ખસેડવામાં આવી હતી. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે સાફેમા ની કલમ ૬(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસ એ દર્શાવતી નથી કે જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકતો અને અટકાયતી જગન્નાથ શર્માના કથિત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં વચ્ચે કોઈ કડી કે સંબંધ કેવી રીતે સ્થાપિત થાય છે. એવો આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં સુધી નોટિસ

પોતે અટકાયતીના ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં અને જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકત વચ્ચેની કડી કે સંબંધ દર્શાવે નહીં, ત્યાં સુધી કલમ ૭ હેઠળ જપ્તી માટે કોઈ હુકમ પસાર કરી શકાય નહીં. તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે ૧૬.૧.૨૦૦૩ ના રોજ નક્કી કરાયેલા સિવિલ અપીલ નં. ૭૪૦૦–૭૪૦૧ ઓફ ૧૯૯૬ (શ્રીમતી ફાતિમા મોહમ્મદ અમીન (મૃતક) મારફત એલઆર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય) ના આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે.

૯. સાફેમા ની કલમ ૨(૧) નિર્ધારિત કરે છે કે સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ તે કલમની પેટા–કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિઓને જ લાગુ પડશે. કલમ ૨ ની પેટા–કલમ (૨) વિવિધ શ્રેણીની વ્યક્તિઓની લાંબી યાદી આપે છે જેમને આ અધિનિયમ લાગુ પડશે અને તેમાં એવા લોકોનો સમાવેશ થાય છે જેમને કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨; સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮; ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૭૭ અથવા ૧૯૭૩ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે, જ્યાં માલનું મૂલ્ય અથવા સામેલ રકમ રૂ. ૧ લાખથી વધુ હોય અથવા ઉપરોક્ત કાયદાઓ હેઠળ બાદમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હોય. આ પેટા–કલમનો ખંડ (બી) એવી વ્યક્તિનો સમાવેશ કરે છે કે જેની સામે કોફેપોસા એક્ટ હેઠળ અટકાયતનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય અને આ ખંડના પ્રોવિઝો દ્વારા આવરી લેવામાં આવતો ન હોય. પેટા–કલમ (૨) ના ખંડ (સી) માં એવી દરેક વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જે ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિના સંબંધી હોય. સમજૂતી (૨) ખંડ (સી) ના હેતુ માટે સંબંધીઓની લાંબી યાદી આપે છે અને તેના ખંડ

(i) ને ધ્યાનમાં રાખીને, કેસર દેવી જગન્નાથ શર્માના જીવનસાથી હોવાના કારણે અધિનિયમની જોગવાઈઓ દ્વારા સ્પષ્ટપણે આવરી લેવામાં આવે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૬ નિર્ધારિત કરે છે કે જો, સદર અધિનિયમ જે કોઈ વ્યક્તિને લાગુ પડે છે તેના દ્વારા ધરાવવામાં આવતી મિલકતોના મૂલ્યને ધ્યાનમાં રાખીને, યા તો તેના દ્વારા અથવા તેના વતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ મારફતે, તેના આવકના, કમાણીના અથવા સંપત્તિના જાણીતા સ્ત્રોત, અને કલમ ૧૮ હેઠળ લેવાયેલા પગલાંના પરિણામે અથવા અન્યથા તેને ઉપલબ્ધ અન્ય કોઈ માહિતી અથવા સામગ્રી, સક્ષમ અધિકારી પાસે એવું માનવા માટે કારણ છે (આવી માન્યતાના કારણો લેખિતમાં નોંધવાના રહેશે) કે આવી તમામ અથવા કોઈપણ મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકતો છે, તે આવી વ્યક્તિને નોટિસ બજાવી શકે છે જેમાં તેને તેની આવક, કમાણી અથવા સંપત્તિના સ્ત્રોતો દર્શાવવા માટે કહેવામાં આવે, જેમાંથી અથવા જેના માધ્યમથી તેણે આવી મિલકત મેળવી છે અને કારણ દર્શાવવા કહેવામાં આવે કે શા માટે આવી તમામ અથવા કોઈપણ મિલકતો, જે કિસ્સો હોય, તેને ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો તરીકે જાહેર ન કરવી જોઈએ અને કેન્દ્ર સરકારને જપ્ત ન કરવી જોઈએ. કલમ ૬(૧) હેઠળ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા નોટિસ જારી કરવા માટેની પૂર્વશરત એ છે કે તેમની પાસે એવું માનવા માટે કારણ હોવું જોઈએ કે આવી તમામ અથવા કોઈપણ મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરેલી મિલકતો છે અને આવી માન્યતાના કારણો લેખિતમાં નોંધવા પડશે. કલમની ભાષા એવું દર્શાવતી નથી કે દોષિત અથવા અટકાયતી અને જે વ્યક્તિને નોટિસ જારી

કરવામાં આવી છે તેના નામે દેખીતી રીતે ઊભેલી મિલકત વચ્ચે કોઈ કડી અથવા સંબંધનો ઉલ્લેખ કરવાની કોઈ જરૂરિયાત છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૮ જે સાબિતીના બોજા સાથે સંબંધિત છે તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. તે નિર્ધારિત કરે છે કે સદર અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં, કલમ ૬ હેઠળ બજાવવામાં આવેલી નોટિસમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત નથી તે સાબિત કરવાનો બોજો અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ પર રહેશે. કલમ ૬(૧) અને કલમ ૮ ની સંયુક્ત અસર એ છે કે સક્ષમ અધિકારી પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ (જે કારણો લેખિતમાં નોંધવા પડશે) કે સદર અધિનિયમ જે વ્યક્તિને લાગુ પડે છે તેના નામે દેખીતી રીતે ઊભેલી મિલકતો ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો છે, તે આવી વ્યક્તિને નોટિસ જારી કરી શકે છે. ત્યારબાદ, એવી મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત નથી તે સાબિત કરવાનો બોજો તે વ્યક્તિ પર રહેશે જેને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. વૈધાનિક જોગવાઈઓ એવું દર્શાવતી નથી કે સક્ષમ અધિકારીએ, તેમની માન્યતા માટેના કારણો નોંધવા ઉપરાંત, દોષિત અથવા અટકાયતી (કલમ ૨ ની પેટા–કલમ (૨) માં વર્ણવ્યા મુજબ) અને જે મિલકતને જપ્ત કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે તે વચ્ચે કોઈ સંબંધ અથવા કડીનો વધુ ઉલ્લેખ કરવો પડે તે અર્થમાં કે તેના માટે નાણાં અથવા વિચારણા આવા દોષિત અથવા અટકાયતી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. જો સક્ષમ અધિકારી પર કોઈ કડી અથવા સંબંધ સ્થાપિત કરવા અંગેની વધુ કોઈ જરૂરિયાત લાદવામાં આવે, તો સાબિતીના

બોજા અંગેની કલમ ૮ ની જોગવાઈઓ બિનઅસરકારક બની જશે અને આવી કલમ ઘડવાનો હેતુ જ નિષ્ફળ જશે.

૧૦. સદર અધિનિયમની કલમ ૨ ની પેટા–કલમ (૨) માં વર્ણવ્યા મુજબ દોષિત અથવા અટકાયતીના ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત નાણાં અને જમા કરવામાં આવનાર મિલકતો વચ્ચે "કડી અથવા સંબંધ" સ્થાપિત કરવાની જરૂરિયાત એટર્ની જનરલ ફોર ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ અમરતલાલ પ્રજીવનદાસ, (ઉપર) માં રિપોર્ટના ફકરા ૪૪ માં આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક અવલોકનોમાંથી મેળવવામાં આવે છે. જો ફકરા ૪૪ ને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવામાં આવે, તો સ્પષ્ટ થશે કે સક્ષમ અધિકારી વતી કોઈ કડી અથવા સંબંધ સ્થાપિત કરવાની આવી કોઈ જરૂરિયાત તેમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. ઉક્ત ફકરામાં, બેન્ચે અરજદારોના વકીલની એ દલીલ સાથે વ્યવહાર કર્યો હતો કે સાફેમા ની જોગવાઈઓને સંબંધીઓ, સહયોગીઓ અને અન્ય "ધારકો" સુધી વિસ્તારવી એ ફરીથી વધુ પડતું પહોંચવા (overreaching) નો કિસ્સો છે અથવા તેને અતિશય નિયમન (excessive regulation) નો કિસ્સો કહી શકાય. પેરા ૪૪ (રિપોર્ટના પૃષ્ઠ ૯૨) નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવે છે:

"..... આ કલમની ભાષા સદર અધિનિયમના વ્યાપની સૂચક છે. કલમ ૨(૨) માંના ખંડ (સી) અને (ડી) અને તેમાં આવતા ખુલાસાઓ (૨) અને (૩) નું અર્થઘટન અને સમજણ કાયદાની એકંદર યોજના અને હેતુના પ્રકાશમાં થવી જોઈએ. વિચાર એ છે કે દોષિત/અટકાયતીની ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત

મિલકતો જપ્ત કરવી, ભલે તે મિલકતો સદર બે ખુલાસાઓમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ કોઈપણ સંબંધી અથવા સહયોગીના નામે રાખવામાં આવી હોય અથવા તેમના નામે છુપાવવામાં આવી હોય. વિચાર એવા સંબંધીઓ અથવા સહયોગીઓની સ્વતંત્ર મિલકતો જપ્ત કરવાનો નથી જે તેમણે ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરી હોય પરંતુ માત્ર દોષિત/અટકાયતીની મિલકતો અથવા તેમની સાથે શોધી શકાય તેવી મિલકતો સુધી પહોંચવાનો છે, પછી ભલે તે ગમે ત્યાં હોય, તે મિલકતો સંબંધિત તમામ વ્યવહારોને અવગણીને. ઉદાહરણ તરીકે, એવો કિસ્સો લો કે જ્યાં કોઈ દોષિત/અટકાયતી તેના સંબંધી અથવા સહયોગીના નામે કોઈ મિલકત ખરીદે છે, તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી કે તેનો ઈરાદો એવી વ્યક્તિને માત્ર નામ આપનાર રાખવાનો છે કે પછી તે ખરેખર એવો ઈરાદો ધરાવે છે કે આવી વ્યક્તિ જ તેની અસલી માલિક અને/અથવા કબજો ધરાવનાર બને – અથવા તે તેના કોઈપણ સંબંધીઓ અથવા સહયોગીઓની તરફેણમાં તેની મિલકતો ભેટ આપે છે અથવા અન્યથા ટ્રાન્સફર કરે છે, અથવા તેને તેના કોઈપણ સંબંધીઓ અથવા સહયોગીઓને વેચવાનો દાવો કરે છે – આ તમામ કિસ્સાઓમાં, સદર તમામ વ્યવહારોને અવગણવામાં આવશે અને મિલકતો જપ્ત કરવામાં આવશે, સિવાય કે દોષિત/અટકાયતી અથવા તેના સંબંધી/સહયોગી, જે કિસ્સો હોય, તે સ્થાપિત કરે કે આવી મિલકત અથવા મિલકતો કલમ ૩(c) ના અર્થમાં "ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો" નથી. તે એ પુનરાવર્તિત કરવું પણ સમાન રીતે જરૂરી છે કે કલમ ૬ હેઠળ જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસમાં ઉલ્લેખિત મિલકતો, અને જે તે તારીખે

દોષિત/અટકાયતીના સંબંધી અથવા સહયોગી દ્વારા ધરાવવામાં આવે છે, તે દોષિત/અટકાયતીની ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો નથી, તે સ્થાપિત કરવાનો બોજો આવા સંબંધી/સહયોગી પર રહેલો છે. તેણે એ સ્થાપિત કરવું પડશે કે સદર મિલકત અટકાયતી/દોષિત દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા નાણાં અથવા સંપત્તિથી સંપાદિત કરવામાં આવી નથી અથવા તે હકીકતમાં આવા અટકાયતી/દોષિતની ન હતી અથવા નથી. અમને નથી લાગતું કે સંસદનો ક્યારેય એવો ઈરાદો હતો કે તમામ સંબંધીઓ અને સહયોગીઓની મિલકતો, કદાચ ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત કરવામાં આવી હોય, તે માત્ર એટલા માટે જપ્ત કરવામાં આવશે કે તેઓ દોષિત/અટકાયતીના સંબંધીઓ અથવા સહયોગીઓ છે. તે મિલકતો અને દોષિત/અટકાયતી વચ્ચે કડી હોવી જોઈએ, જેને ખોટું સાબિત કરવાનો બોજો, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, સંબંધી/સહયોગી પર છે.

૧૧. કોર્ટના ચુકાદાનું અર્થઘટન કાયદાની જેમ કરવાનું નથી જ્યાં દરેક શબ્દને, શક્ય હોય ત્યાં સુધી, શાબ્દિક અર્થ આપવાનો હોય અને કોઈ શબ્દને અવગણવાનો ન હોય. કરવામાં આવેલા અવલોકનોને તથ્યો અને ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોના સંદર્ભમાં સમજવાના છે. અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, કલમ ૨ ની પેટા–કલમ (૨) ના ખંડ (સી) સાથે જોડાયેલ સમજૂતી (૨) સંબંધોની ખૂબ લાંબી યાદી આપે છે. સમજૂતીના ખંડો (iii) અને (vii) ની સંયુક્ત અસર એ છે કે દોષિત અથવા અટકાયતીની પત્નીની બહેનના સીધા વંશજ, ભલે તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી અને ગમે તેટલા નીચે હોય, તેનો પણ સમાવેશ થાય છે, ભલે સંબંધ

ઘણો દૂરનો હોય. એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં સંબંધ ખૂબ જ દૂરનો હોય, ત્યાં સક્ષમ અધિકારીએ મિલકત ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત છે એવી માન્યતાના કારણો નોંધતી વખતે કોઈ કડી અથવા સંબંધ દર્શાવવો પડી શકે છે. પરંતુ એવા કિસ્સાઓ જ્યાં સંબંધ નજીકનો અને સીધો હોય જેમ કે જીવનસાથી, પુત્ર અથવા પુત્રી અથવા માતાપિતા, તેનો આધાર બિલકુલ અલગ છે. અહીં દોષિત અથવા અટકાયતી અને મિલકત વચ્ચેની માન્યતાના કારણોમાં કોઈ કડી અથવા સંબંધ દર્શાવવો પડતો નથી કારણ કે આવું અનુમાન સરળતાથી કરી શકાય છે.

૧૨. તેથી, અમે સ્પષ્ટપણે એવા અભિપ્રાયના છીએ કે સદર અધિનિયમની યોજના હેઠળ, સક્ષમ અધિકારી વતી દોષિંત અથવા અટકાયતીના નાણા અને જપ્ત કરવામાં આવનાર મિલકત વચ્ચે કોઈ સંબંધ અથવા કડીનો ઉલ્લેખ કરવાની અથવા સ્થાપિત કરવાની કોઈ જરૂરિયાત નથી. હકીકતમાં, જો આવી શરત લાદવામાં આવે, તો સાફેમા ઘડવાનો હેતુ જ નિષ્ફળ જશે, કારણ કે ઘણા કિસ્સાઓમાં એ દર્શાવવું લગભગ અશક્ય હશે કે મિલકત દોષિત અથવા અટકાયતી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા નાણાંમાંથી ખરીદવામાં અથવા મેળવવામાં આવી હતી. વર્તમાન કિસ્સામાં, અપીલકર્તા અટકાયતીની પત્ની છે અને તે એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ત્રણેય મિલકતો મેળવવા માટે તેની પોતાની કોઈ આવક હતી. આવા સંજોગોમાં, એ સિવાય બીજું કોઈ અનુમાન શક્ય નહોતું કે આ તેના પતિ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા નાણાંથી કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૩. સક્ષમ અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલી નોટિસ કલમ ૬ ની જરૂરિયાતને સંતોષે છે કે કેમ તે ચકાસવા માટે, તેની નકલ અહીં રજૂ કરવી જરૂરી છે અને તે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે: "૧. કેસર દેવી ઉર્ફે કાની દેવી, રહેવાસી ડીજી–જેએમસી–૧/૧૬૯/૧૯૪૮, બક્ષીજી–કી–ગલી, મહેંદી કા ચોક, રામગંજ બજાર, જયપુર એ જગન્નાથ શર્માના પત્ની છે, જેમના સંબંધમાં કન્ઝર્વેશન ઓફ ફોરેન એક્સચેન્જ એન્ડ પ્રિવેન્શન ઓફ સ્મગલિંગ એક્ટિવિટીઝ એક્ટ, ૧૯૭૪ હેઠળ ૪.૮.૧૯૭૫ ના રોજ અટકાયતનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, તે સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ (ત્યારપછી સાફેમા તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૨(૨)(સી) દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલ વ્યક્તિ છે. ૨. આવકવેરા કમિશનર, જયપુરે, તેમના ડી.ઓ. નં. એડીઆઈ/જેપીઆર/કોફેપોસા/૩૫૦ તારીખ ૧.૯.૧૯૭૬ દ્વારા, કેસર દેવીની ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકતો અંગે સાફેમા ની કલમ ૧૬(૨) હેઠળ માહિતી પૂરી પાડી છે. ૩. કેસર દેવીએ ક્યારેય ટેક્સની આકારણી કરી નથી અને ન તો તેણે ક્યારેય આવકનું રિટર્ન ભર્યું છે. કેસર દેવી મકાન મિલકત ડી–૪૮, બાપુ નગર, જયપુરની ધારક છે. કેસર દેવીએ ૨૨.૭.૧૯૭૬ ના રોજ શ્રી એસ.પી. ગુપ્તા, ઇન્સ્પેક્ટર, જયપુર સમક્ષ પોતાના નિવેદનમાં જણાવ્યું છે કે તેણે ડી–૪૮, બાપુ નગરની જમીનનો પ્લોટ આશરે ૧૩ વર્ષ પહેલા ખરીદ્યો હતો અને તે પછી તરત જ આ પ્લોટ પર મકાન બનાવ્યું હતું. તેણે કબૂલ્યું કે તેને ઉપરોક્ત પ્લોટ ખરીદવા માટે ચૂકવેલ કિંમત યાદ નથી પરંતુ તેણે જણાવ્યું કે

મકાન, પ્લોટ સહિત, તેને આશરે ૩. ૩૦,૦૦૦ નું પડ્યું હતું. તેણે આગળ જણાવ્યું કે તેને તેના સાસુ અને સસરા પાસેથી મકાનના બાંધકામ માટે નાણાં મળ્યા હતા, તે ઉપરાંત તેના ઘરેણાંના વેચાણની આવક પણ મળી હતી. તેણે એવો પણ દાવો કર્યો હતો કે તે સાડીઓ પર ગોટા ટાંકવાનું કામ કરીને આવક કમાતી હતી અને આ આવક તેના માટે ઉપલબ્ધ હતી. જ્યારે પ્લોટમાં રોકાણ અથવા મકાનના બાંધકામના સ્ત્રોત અંગે તેણે કરેલા દાવાઓના સંદર્ભમાં પુરાવા વિશે ખાસ પૂછવામાં આવ્યું, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કબૂલ્યું કે તેની પાસે કોઈ પુરાવા ન હતા. કેસર દેવી પાસે આવકના કોઈ જાણીતા સ્ત્રોત ન હોવાનું નોંધાયું છે. તેથી, મકાનમાં રોકાણનો સ્ત્રોત સાબિત થયા વગરનો રહે છે. મકાન મિલકત આમ એવી મિલકત બનાવે છે જે, સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે, કોઈપણ આવક, કમાણી અથવા સંપત્તિમાંથી બહાર આવી છે અથવા તેના માધ્યમથી આવી છે, જેનો સ્ત્રોત સાબિત થઈ શકતો નથી અને જેને એવી કોઈ બાબતના સંબંધમાં કરેલા કોઈપણ કાર્ય અથવા વસ્તુને આભારી હોવાનું દર્શાવી શકાતું નથી કે જેના સંબંધમાં સંસદને કાયદા બનાવવાની કોઈ સત્તા નથી અને તદનુસાર તે સાફેમા ની કલમ ૩(૧)(c)(iii) ના અર્થમાં મિલકત છે. ૪. તેથી, મારી પાસે એવું માનવા માટે કારણ છે કે કેસર દેવી દ્વારા ધરાવવામાં આવતી નીચે દર્શાવેલ મિલકત સાફેમા ની કલમ ૩(૧)(સી) ના અર્થમાં ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત છે, જે સંદર્ભે તેના પર સ્મગલર્સ એન્ડ ફોરેન એક્સચેન્જ મેનિપ્યુલેટર્સ (ફોરફીચર ઓફ પ્રોપર્ટી) એક્ટ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૬(૧) હેઠળ નોટિસ બજાવવી જોઈએ જેથી તેણી તેની આવક, કમાણી અથવા સંપત્તિના

સ્ત્રોતો દર્શાવે, જેમાંથી અથવા જેના માધ્યમથી તેણે આ મિલકત મેળવી, તે કયા પુરાવા પર આધાર રાખે છે અને અન્ય સંબંધિત માહિતી અને વિગતો દર્શાવે અને કારણ દર્શાવે કે શા માટે આ મિલકતને ગેરકાયદેસર રીતે સંપાદિત મિલકત જાહેર ન કરવી જોઈએ અને કેન્દ્ર સરકારને જપ્ત ન કરવી જોઈએ."

નોટિસ સ્પષ્ટપણે માન્યતા માટેના કારણો નોંધે છે અને, તેથી, તે કાયદાની જરૂરિયાતનું સંપૂર્ણ પાલન કરે છે અને તેમાં કોઈ ખામી નથી.

૧૪. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ સિવિલ અપીલ નં. ૭૪૦૦–૭૪૦૧ ઓફ ૧૯૯૬ નો ચુકાદો તેમને કોઈ મદદ કરી શકશે નહીં. તથ્યો પરથી, કોર્ટને જણાયું કે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ નોટિસમાં કોઈ કારણો દર્શાવવામાં આવ્યા ન હતા અને આમ તે સદર અધિનિયમની કલમ ૬ ની પેટા–કલમ (૧) ની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરતી ન હતી. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, અહીં એવો કિસ્સો નથી કારણ કે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા માન્યતાના કારણો સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યા છે.

તેથી, અમને અપીલમાં કોઈ મેરિટ જણાતું નથી અને તેને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

અપીલ નકારી કાઢવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI–assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.